

## Příloha 11.1 Historický vývoj hradu Skály

Hrad Skály ukrytý mezi skalami Českomoravské vrchoviny, má svou velmi pestrou minulost, která jedinečným způsobem dokumentuje dějinné události konce čtrnáctého a první poloviny patnáctého století. Ačkoliv se hrad nacházel mimo hlavní trasy a okruh zájmu velkých propagonistů své doby, jeho historie je příkladným svědectvím politického vývoje a společenských změn v tomto období. A nejen to, je i stavební raritou, která nemá nikde na světě obdoby. Hrad je unikátní v tom, že ze tří stěn je tvořen mohutným skalním masivem, čtvrtá stěna hradu je dostavěná pomocí kamenů. Hrad Skály má ještě jednu novodobou zvláštnost, a sice tu, že byl celý odkryt archeologickým výzkumem. Během své historie prodělal zásadní změnu, kdy se ze sídelního hradu významného rodu stal doupětem lupičů a následně husitských přívrženců, v jejichž rukou zůstal až do konce své existence. Přestože se zřícenina hradu nachází na území Pernštejnů, vděčí za svůj vznik pánům z Kunštátu.

Jeho stavebníkem byl jistý Archleb ze Stařechovic, jehož působiště byla osada na Hané nedaleko Plumlova. Podle dochovaných písemností pocházel z větve zmíněných pánů z Kunštátu a zřejmě dědičným narovnáním zdědil i nějaké majetky v Jimramově, později se svým synem Erhartem koupili i celou ves. V 70. letech 14. století Erhart se často účastnil jako svědek při koupích a prodejkách majetků vlivných pánů. Když roku 1378 zemřel Karel IV., začíná se již ve společnosti projevat všeobecná krize, která poznamenala další vývoj celé země. *„Končila doba prosperity a začínalo období zvlůle, svárů a nezákonností. Anarchie se obracela nejen proti kupcům, ale i církevním hodnostářům, zášť proti sobě vedli i jednotliví šlechtici a množily se dokonce přepady měst a hradů.“* (Státní archiv Brno, Sběrka listin 1, 1440) Není divu, že v této situaci dospěl Archleb i jeho syn Erhart k rozhodnutí vybudovat pevný hrad, který by je i jejich rodinu lépe ochránil. Odhaduje se, že tvrz Skály byla postavena mezi roky 1380 – 1390. Po smrti otce Erhart upevňuje svou moc, kdy se z něj stal roku 1396 věrný spolubojovník markraběte Jošta, který jej o dva roky později jmenuje nejvyšším olomouckým sudím. V tomto roce mu jeho třetí žena Eliška z Bučovic porodila druhou dceru. Tu první měl z druhého manželství s Kunkou, kdy matka záhy po porodu zemřela. Konec 14. století nejlépe charakterizuje psaní neznámého olomouckého pisatele: *„Od dob pana Pušky (Jeseš Pušky z Kunštátu – nejvyšší olomoucký komorník) se v zemi na různých místech rozmohla taková lotrovství, že na míli kolem dokola není z ničeho žádný výnos. Chudáky olupují lupiči hlavně*

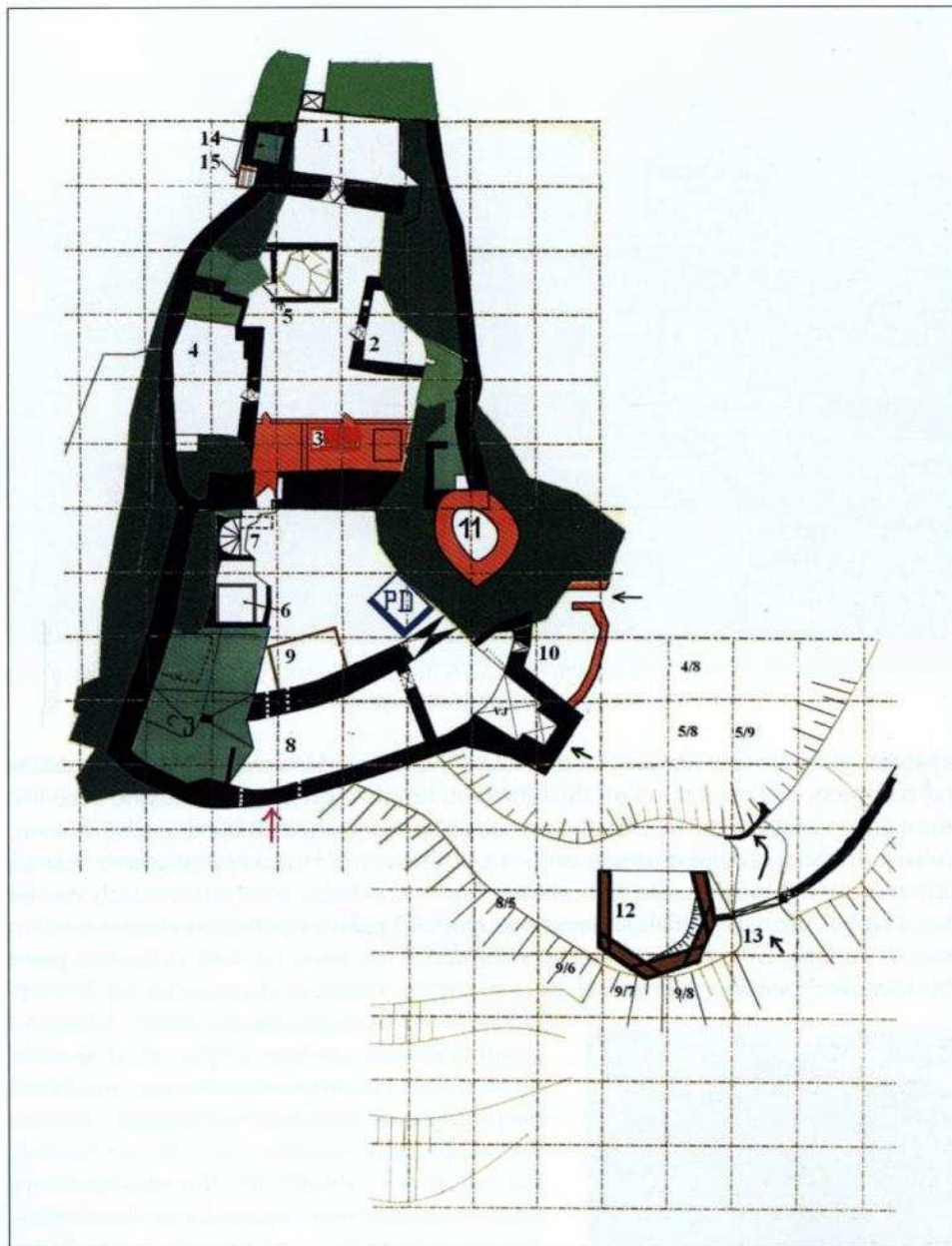
*na polích kradou též koně. Vlast trpí nepřáteli a nikdo nedbá práva.*“ (Státní archiv Brno, Sbírka listin 1, 1440)

Počátkem roku 1415 Erhart svědčil ve sporu o Netínské rybníky. V únoru na zasedání ve Velkém Meziříčí přivěsil svoji pečeť na protest Zikmundovi proti zacházení s Husem v Kostnici. Dne 8. května se účastnil zasedání v Brně a v červu téhož roku je zmiňována informace, že jeho žena Eliška ovdověla. Jeho věk podle historických zdrojů se odhaduje na 60 let, stejně jako pravděpodobný věk smrti jeho otce Archleba. Smrtí Elharta končí období, kdy hrad Skály sloužil jako sídlo šlechtického rodu. Erhartem rod pánů ze Skal vymřel po meči. Vzhledem k nezletilosti obou jeho dcer měl převzít péči o majetek jejich sirotčí správce Puška z Kunštátu, což zapříčinilo, že vdova Eliška hrad Skály se svými dcerami opustila. Není prokázáno, zda se jednalo spíše o útěk před nevyzpytatelným člověkem nebo o důstojný odchod se vším, co jí bylo blízké a co si chtěla odvést. V říjnu 1415 se správce Erhart Puška dostal do vězení. Již od markraběcích válek disponoval silnou vojenskou družinou a byl známý násilník a zloděj. Propuštěn byl na jaře následujícího roku. Během doby, kdy byl vězněn, je doloženo z historických údajů, že se soustřeďují na hradě lupičské družiny. Po smrti Zikmunda 1437 se trůnu ujal Albrecht. Zemským hejtman byl jmenován Jan Tovačovský z Cimburka, manžel Erhartovy dcery Žofie (dědičky hradu Skály). Hrad Skály nebyl zapomenut. Dne 29. května 1938 německý kronikář Hans Gysler napsal: *„vévoda Albrecht dá 1. červa udeřiti na hrad Skály (genant Schal na Moravě, kde se skrývá více než 500 Táboritů, kteří odtud činí velké škody.*“ (Státní archiv Brno, Sbírka listin 1, 1440) Tato zpráva nám potvrdila, že hrad Skály byl v rukou husitských přívrženců a pokud se opravdu jednalo o Tábority, dostal se hrad do rukou nejradikálnějšího husitského křídla. Bývalé tovaryše nahradili fanatičtí husité, kdy jejich vůdcem byl hejtman Jan z Brezan. Opět byl hrad Skály působištěm lidí živících se loupežemi, ale tentokrát v početnějším stavu. O posledních měsících existence hradu jsou poměrně dobré informace, zvláště o posledních dnech Jana z Brezan. Docházelo k složitým vyjednáváním, jejichž cílem bylo odkoupit hrad a zabránit tak jeho obyvatelům k dalším loupežím. Dne 14. 4. 1440 byl svolán sjezd šlechty do Velkého Meziříčí. Jan z Brezan se nejspíše obával uvěznění, proto se nedostavil. Následně byl prohlášen

za „zemského škůdce“ a nesměl být nikým podporován. 17. července téhož roku byl svolán sněm do Jihlavy, kam se již Jan dostavil. Zde byla podepsána dohoda mezi ním a moravskými stavy. Text dohody se zachoval. Bylo ujednáno, že Jan do 3 neděl

(7. srpna) má vyklidit pod pokutou 1500 kop grošů hrad Skály a předat ho do moci Ptáčkovi z Pirkštejna. Celá akce započala 31. 7. 1440, kdy mělo být Janovi přistaveno 20 vozů na odvoz majetku z hradu. Dnes, kdy známe terénní situaci okolí hradu, je těžko představitelné, jak mohla probíhat manipulace s vozy. Podle počtu vozů se jednalo spíše o vystěhování celého majetku, ale dnes díky nálezům víme, že byla vystěhována jen hlavní část hradu (palác), ale to tak důkladně, že byla odvezena i kachlová kamna. Jan se vystěhoval. Dne 2. 8. byly dohodnuté peníze složeny na radnici v Brně, ale problém nastal s posádkou, která zůstala na hradě. Kompikace s hradem nastaly následující den, kdy Ptáček u Pirkštejna či jeho zástupce na Moravě měli vyklizený hrad převzít. Osazenstvo hradu zůstalo a nebylo možné s kým vyjednávat. Muselo být použito hrubé síly. Nevíme, jak dlouho dobývání hradu mohlo trvat, ale výsledky archeologického výzkumu vypovídají o tom, že to nebyla akce rychlá, ale bitva se vším všudy. O tvrdé bitvě vypovídají nálezy dělových koulí a dalších poznatků. Nejspíše byl hrad Skály dobyt na podzim roku 1440. Díky archeologickým poznatkům pracovní skupiny pod vedením pana doktora Ludvíka Belcrediho je možné poměrně přesně popsat průběh dobývání hradu Skály. (L. Belcredi, 2012)

## Příloha 11.2 Půdorys hradu Skály



Obr. 2. Půdorys hradu Skály. Legenda: barvy: černá – zdivo, zelená – skály, světle zelená – skály začleněné do obytných a provozních prostor, oranžová – dodatečné stavby po roce 1425, 1 – palác, 2 – vstup na věž a hrady, 3 – nová kuchyně, 4 – tzv. purkrabství, 5 – cisterna, 6 – původní kuchyně, 7 – schodiště, 8 – stáje, 9 – kolna na postroje, 10 – bastion, 11 – břítová věž, 12 – obranný srub na valu, 13 – černé šipky – směr ustupu, vstupní brána, 14 – severovýchodní věž, 15 – prevet, VJ – vlcí jáma, PD – penězokazecská dílna, J – jeskyně, fialová šipka – směr útoku, prolomení hradeb (zaměření D. Šiler).

## Příloha 11.3 Ortofotosnímek hradu Skály

